

PRILOGA: Opis finančnih instrumentov in tveganj

1. UVOD

Opis tveganj, povezanih z naložbami v finančne instrumente, ki jih ponuja družba JonatanMars Invest, borznoposredniška družba, d.o.o. (v nadaljevanju: Družba) je namenjen strankam in morebitnim strankam Družbe. Namen opisa je posredovati informacije in opozorila o tveganjih, povezanih s finančnimi instrumenti, ki jih stranka lahko kupi, proda ali naroči oziroma v zvezi s katerimi lahko prek Družbe opravlja druge vrste poslov. Pod tveganjem razumemo nedoseganje nekega pričakovanega donosa vložnega kapitala in/ali izgubo vložnega kapitala do njegove popolne izgube, pri čemer so podlaga za to tveganje lahko različni vzroki, povezani s finančnimi instrumenti, s trgi ali izdajatelji teh instrumentov. Teh tveganj ni možno vedno predvideti vnaprej, zato navedbe v tem opisu ne moremo šteti kot dokončne.

Namen tega opisa ni posredovati informacij o vseh tveganjih, ki bi lahko nastala pri izvajanju storitev s finančnimi instrumenti, temveč posredovati informacije o tveganjih, ki stranki omogočajo predvsem razumevanje narave teh tveganj pri sprejemanju odločitev o finančnih naložbah. Družba stranki hkrati svetuje, da se pred odločitvijo v zvezi s konkretno investicijsko storitvijo ali poslom natančno seznanijo z dodatnimi razkritji o tem finančnem instrumentu ali storitvi.

Navedbe v tem opisu ne predstavljajo nasveta Družbe glede potencialnih naložb in se ne štejejo kot priporočilo Družbe za izvedbo katere koli investicijske storitve. Opis ne predstavlja ponudbe Družbe stranki za sklenitev za izvedbo katerekoli investicijske storitve in zato ne more nadomestiti temeljitega preverjanja konkretnega produkta s strani stranke.

2. SPLOŠNA TVEGANJA

Finančni instrumenti niso enaki bančnim depozitom in pri njihovem nakupu vlagatelj prevzema tveganje, da bo zaradi neugodnih razmer na svetovnih kapitalskih trgih, zaradi sprememb v poslovanju ali kreditni sposobnosti izdajatelja finančnega instrumenta, razmer na trgu denarja in valut, gibanja obrestnih mer, dosegel nižjo ceno pri prodaji finančnega instrumenta, kot je bila zanj plačana ob nakupu.

Cena finančnega instrumenta ali vrednost naložbe stranke je odvisna tudi od svetovnih političnih razmer, političnih razmer v regiji ali državi, od naravnih in ekoloških nesreč, vojn in drugih izrednih razmer, kriz in drugih spremenjenih okoliščin ter morebitnih drugih vzrokov.

Vlagatelj je izpostavljen tveganju neizpolnitve obveznosti s strani izdajatelja; in drugim tveganjem, ki izhajajo iz tržnih razmer, in so opisana v nadaljevanju.

- 2.1. Tržno tveganje** Vrednost finančnih instrumentov se s časom spreminja in je odraz ponudbe in povpraševanja po posameznem finančnem instrumentu, vendar pa določena tržna vrednost ne odraža nujno dejanske vrednosti posameznega finančnega instrumenta.
- 2.2. Valutno ali tečajno tveganje** je tveganje, da bo valuta, v kateri so bili izdani finančni instrumenti v lasti stranke izgubila vrednost v primerjavi z domačo valuto.
- 2.3. Likvidnostno tveganje** je tveganje, da zaradi pomanjkanja povpraševanja, na katerega lahko vpliva več različnih dejavnikov, v danem trenutku finančnega instrumenta ne bo mogoče prodati ali ga bo mogoče prodati le po nižji ceni ali pod slabšimi pogoji.
- 2.4. Kreditno tveganje** je tveganje, da izdajatelj finančnega instrumenta ali nasprotne stranke ne bodo izpolnile svojih obveznosti iz finančnega instrumenta ob zapadlosti plačila ali kadar koli po tem datumu. To tveganje vključuje tudi tveganje zmanjšanja vrednosti finančnega instrumenta zaradi večje verjetnosti neizpolnjevanja obveznosti, kar se najpogosteje odraža v znižanju bonitetne ocene dolžniških instrumentov takega izdajatelja.

- 2.5. Obrestno tveganje** je tveganje, prisotno pri obveznicah in drugih dolžniških vrednostnih papirjih, katerih vrednost se spreminja glede na gibanje obrestnih mer. V primeru dviga obrestnih mer vrednost dolžniških naložb praviloma pada, v nasprotnem primeru, ko obrestne mere padajo, pa vrednost dolžniških naložb praviloma narašča. Dolžniški vrednostni papirji z večjo občutljivostjo na spremembe obrestnih mer in daljšo zapadlostjo so praviloma donosnejši, vendar njihova vrednost običajno bolj niha.
- 2.6. Operativno tveganje** je tveganje izgube zaradi naslednjih okoliščin: zaradi neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov, zaradi drugih nepravilnih ravnanja oseb, ki spadajo v notranje poslovno področje Družbe, zaradi neustreznosti ali nedelovanja sistemov, ki spadajo v notranje poslovno področje Družbe, ali zaradi zunanjih dogodkov ali ukrepov.
- 2.7. Tveganje inflacije** je tveganje, da bo realna donosnost naložbe nižja od pričakovane, kar pomeni, da bo kupna moč prihrankov ob izplačilu (unovčitvi) nižja od pričakovane.
- 2.8. Tveganje sprememb predpisov** je tveganje, da v Republiki Sloveniji ali v državah, na kapitalske trge katerih stranka nalaga premoženje, pride do za stranko neugodne spremembe predpisov, vključno s spremembo davčnih predpisov in vsemi vrstami omejitev kapitalskih tokov s tujino, ki lahko negativno vplivajo tako na likvidnost kot na vrednost naložb na kapitalskih trgih.

3. OPIS FINANČNIH INSTRUMENTOV TER SPECIFIČNIH TVEGANJ

Družba ponuja možnost naložb v sledeče finančne instrumente:

- prenosljive vrednostne papirje,
- instrumente denarnega trga,
- enote kolektivnih naložbenih podjetij,
- opcije, termenske pogodbe, menjalni posli, nestandardizirane termenske pogodbe in drugi izvedeni posli v zvezi z vrednostnimi papirji, valutami, dogovori o terminski obrestni meri, emisijskimi kuponami ali donosi kot osnovnimi instrumenti ali drugi izvedeni finančni instrumenti, finančni indeksi ali druga finančna merila, ki jih je mogoče poravnati s prenosom osnovnega instrumenta ali z denarnim plačilom,
- opcije, termenske pogodbe, menjalni posli, nestandardizirane termenske pogodbe in drugi izvedeni posli v zvezi z blagom kot osnovnim instrumentom, ki: morajo biti poravnani z denarnim plačilom, ali so lahko poravnani z denarnim plačilom po izbiri ene od strank, razen zaradi neizpolnitve obveznosti druge pogodbene stranke ali drugega razloga za prenehanje pogodbe,
- opcije, termenske pogodbe, menjalni posli in drugi izvedeni posli v zvezi z blagom kot osnovnim instrumentom, ki se lahko poravnajo s prenosom osnovnega instrumenta, pod pogojem, da se z njimi trguje na organiziranem trgu, v MTF oziroma v OTF, razen veleprodajnih energetskega proizvodov, s katerimi se trguje na OTF, ki se morajo poravnati s prenosom osnovnega instrumenta,
- opcije, termenske pogodbe, menjalni posli, nestandardizirane termenske pogodbe in drugi izvedeni posli v zvezi z blagom kot osnovnim instrumentom, ki: se lahko poravnajo s prenosom osnovnega instrumenta in niso navedeni v prejšnji točki ter nimajo komercialnih namenov, imajo pa značilnosti drugih izvedenih finančnih instrumentov.

s katerimi so povezana posamezna tveganja, ki so opisana v nadaljevanju.

4. DELNICE IN DRUGE VRSTE LASTNIŠKIH VREDNOSTNIH PAPIRJEV

Delnica je lastniški finančni instrument. Glede na pravice iz delnic so delnice navadne (redne) in prednostne, ki svojim imetnikom zagotavljajo določene prednostne pravice (npr. prednost pri izplačilu dividend, pri izplačilu ob likvidaciji družbe, ipd.). Delnice so lahko imenske ali prinosniške.

Donos lastniškega finančnega instrumenta sestavljajo izplačane dividende, o katerih odločajo lastniki družbe na skupščini, in razlike v ceni delnice, ki nastanejo v trenutku njenega nakupa in prodaje. Razlika je lahko pozitivna ali negativna in je ni mogoče z gotovostjo napovedati.

Delnice so izpostavljene vsem glavnim vrstam tveganj, ki so navedene v tem dokumentu. Poleg navedenih tveganj obstaja pri delnicah tudi tveganje nestanovitnosti ali težav v sektorju zadevnega podjetja. Če podjetje ni uvrščeno na borzo in se z njegovimi delnicami ne trguje na borzi ali pa je uvrščeno na borzo in se z njegovimi delnicami trguje redko, je lahko prisotno tudi likvidnostno tveganje, zaradi česar je delnice včasih težko prodati. Tveganja, povezana z naložbami v delnice, so predvsem:

- izguba, povezana s padcem cen delnic, ob upoštevanju dejstva, da pretekli donosi ne zagotavljajo prihodnjih;
- tveganje, da izdajatelj v prihodnosti ne bo dosegel pričakovanih poslovnih rezultatov;
- tveganje stečaja ali plačilne nesposobnosti izdajatelja;
- tveganje drugih sprememb v gospodarstvu, na katere izdajatelj ne more vplivati in ki lahko povzročijo spremembo vrednosti naložbe
- tržna tveganja, kot npr. sprememba obrestnih mer, ukrepi in spremembe zakonodaje, zlasti na področju urejanja denarnega in kapitalskega trga, davki in mednarodni pretok kapitala;
- naravne in ekološke nesreče, vojne in druge konfliktne situacije ali drugi primeri višje sile;
- pomanjkanje povpraševanja po delnici (likvidnostno tveganje);
- če je delnica denominirana v tuji valuti, vlagatelj prevzema tudi valutno (tečajno) tveganje.

Naložba v delnice ne vsebuje finančnega vzvoda. Z nakupom delnic vlagatelj tvega izgubo celotne naložbe. V primeru prenehanja izdajateljevega poslovanja pripada delničarju pravica do ustreznega deleža likvidacijske mase in v nekaterih primerih stečajne mase.

Druge vrste lastniških vrednostnih papirjev so npr. lastniški certifikati, globalni lastniški certifikati, nakupni boni itd., pri čemer so tveganja povezana z navedenimi vrednostnimi papirji smiselno enaka kot v primeru delnic.

5. OBVEZNICE IN INSTRUMENTI DENARNEGA TRGA

Obveznica je dolžniški vrednostni papir s fiksno ali variabilno obrestno mero, s katerim izdajatelj obvezuje imetnika, da ob zapadlosti izpolni vnaprej dogovorjeni načrt ali že med trajanjem obveznice izplača glavnico s pripadajočimi obrestmi. Donos obveznice sestavljajo obresti na vloženi kapital in razlika med nakupno in prodajno ceno obveznice. Obveznice so v povprečju varnejša naložba kot delnice, saj imajo v primeru prenehanja delovanja podjetja prednost pri poplačilu.

Donos je lahko vnaprej določen le, če imetnik obdrži obveznico do zapadlosti in ima fiksno obrestno mero. Donosov obveznic s spremenljivo obrestno mero ni mogoče določiti vnaprej. Prav tako prodajna cena ni znana vnaprej in se lahko razlikuje od cene, uporabljene pri izračunu pričakovanega donosa, zato se lahko pričakovani in realizirani donos razlikujeta. Od realiziranega donosa je treba odšteti tudi morebitne transakcijske stroške.

Poleg obveznic z visoko bonitetno oceno, kot so tiste, katerih izdajatelji so različne države, lokalne skupnosti in dobro vodena podjetja, obstaja tudi segment obveznic, ki jih izdajajo podjetja in institucije z nizko bonitetno oceno. Slednje spadajo med bolj tvegane oblike naložb, saj imajo večjo ali visoko verjetnost neplačila. Kadar pričakovani donosi obveznic presegajo običajne donose, je treba presojeti s posebno pozornostjo in preverjati kreditno tveganje izdajatelja.

Tveganja, povezana z nakupom obveznic, so zlasti:

- neizpolnitev obveznosti s strani izdajatelja;
- kreditno tveganje;
- obrestno tveganje;
- spremembe v gospodarstvu, na katere izdajatelj nima vpliva;
- likvidnostno tveganje;

- tržno tveganje;
- valutno tveganje.

Z nakupom obveznice lahko vlagatelj tvega izgubo celotne naložbe, zlasti pri nakupu obveznic z nizko boniteto. Pri obveznicah, s katerimi se trguje tudi na borzi, lahko tečajji, ki se oblikujejo na borzi, občutno odstopajo od cen izven borze. Z limitiranimi naročili se da tveganje plitvega trga omejiti.

6. INSTRUMENTI DENARNEGA TRGA

Instrumenti denarnega trga so vse vrste instrumentov, s katerimi se običajno trguje na denarnem trgu, kot so zakladne menice, potrdila o denarnih vlogah in komercialni zapisi, razen plačilnih instrumentov. Tveganja, povezana z nakupom instrumentov denarnega trga, so smiselno enaka tveganjem, navedenim pri tveganjih pri nakupu obveznic. Med najpomembnejša tveganja spadajo tveganje, da izdajatelj ne bo plačal glavnice in obresti, ter tveganja, povezana s padcem cene instrumenta na trgu. Podobno kot pri obveznicah obstaja možnost, da so izgube celotne naložbe zelo majhne.

7. ENOTE KOLEKTIVNIH NALOŽBENIH PODJEMOV

Investicijski sklad je kolektivni naložbeni podjem, katerega edini namen je, da zbira premoženje vlagateljev in ga v skladu z vnaprej določeno naložbeno politiko nalaga v različne vrste naložb v izključno korist imetnikov enot tega investicijskega sklada. Investicijski sklad premoženje zbira javno ali nejavno. Investicijski sklad je kolektivni naložbeni podjem za vlaganja v prenosljive vrednostne papirje (v nadaljevanju: KNPVP) ali alternativni investicijski sklad (v nadaljevanju: AIS).

KNPVP skladi so razdeljeni na investicijske kupone, AIS skladi pa na investicijske enote ali enote premoženja, katerih evidenco vodi upravljavec takšnih skladov. Investicijski kupon je vrednostni papir, ki ga izda družba za upravljanje/upravljavca, ki upravlja svoj investicijski sklad in se glasi na eno ali več enot investicijskega sklada. Imetnik naložbenega kupona ima pravico od družbe za upravljanje/upravljavca zahtevati plačilo vrednosti enot investicijskega sklada, na katerega se nanaša naložbeni kupon. Tveganja, povezana s nakupom enot investicijskih skladov oziroma enot premoženja investicijskih skladov so zlasti tveganja, povezana s padcem vrednosti enot investicijskega sklada (saj pretekli donosi ne jamčijo prihodnjih donosov), negotovo delitvijo dobička in tveganje nezmožnosti izvedbe izplačil iz vrednosti sredstev investicijskega sklada. Vlagatelj tvega izgubo celotne naložbe z nakupom enot premoženja investicijskih skladov.

Z enotami/delnicami nekaterih (tujih) skladov se lahko trguje tudi na organiziranem trgu (t.i. Exchange Traded Funds – ETFs). ETF skladi praviloma vsebujejo košarico vrednostnih papirjev (npr. košarica delnic), ki posnema sestavo indeksa, kar pomeni, da sledi indeksu v nekem papirju s pomočjo v indeksu vsebovanih vrednostnih papirjev in njihovega aktualnega ponderiranja v indeksu. Zaradi navedenega ETF sklade pogosto imenujemo tudi indeksne delnice. Tveganje v zvezi z naložbo v takšne sklade je odvisno od osnovnih instrumentov vsebovanih v zadevni košarici vrednostnih papirjev.

8. IZVEDENI FINANČNI INSTRUMENTI

Izvedeni finančni instrumenti so instrumenti, katerih vrednost in cena se oblikuje na podlagi vrednosti drugega / drugih finančnih instrumentov ali blaga.

Izvedeni finančni instrumenti so izpostavljeni vsem glavnim vrstam tveganj, ki so navedene v tem dokumentu. Poleg tega so še posebej izpostavljeni tveganju nasprotne stranke in likvidnostnem tveganju.

Tveganje nasprotne stranke je tveganje, da izdajatelj izvedenega finančnega instrumenta ne bi plačal dogovorjenega zneska ob zapadlosti, ali dostavil blaga, do katerega ima imetnik izvedenega finančnega instrumenta pravico. To tveganje je še posebej izrazito pri neborznih (bilateralnih) izvedenih finančnih instrumentih, kjer ne obstaja centralna nasprotna stranka, ki garantira poravnavo.

Likvidnostno tveganje je tveganje majhnega povpraševanja po izvedenem finančnem instrumentu, zaradi česar ga vlagatelj morda ne bo mogel prodati, ali bo lahko to storil samo z velikim diskontom od poštene cene. To tveganje je še posebej izrazito pri neborznih (bilateralnih) izvedenih finančnih instrumentih, kjer parametri niso standardizirani, in je zato povpraševanje po njih morda omejeno.